

Fecr Yayınları: 422

KUR'ÂN-I KERÎM'DE İKNA YÖNTEMLERİ

Dr. Bayram KÖSEOĞLU

© FCR Yayın Reklam Bilgisayar San. ve Tic. Ltd. Şti.
(Sertifika no:13178)

Kapak ve Mizanpaj
FCR

Baskı ve Cilt
VADİ GRAFİK TASARIM VE REKLAMCILIK LTD. ŞTİ.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA • Tel: 0 312 395 85 71
(Sertifika No: 47479)

1. Baskı: Nisan 2021

ISBN: 978-625-7879-64-4

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SANAYİ VE TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1
Ulus-Altındağ/ANKARA Tel: (0 312) 310 08 60
web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

KUR'ÂN-I KERÎM'DE İKNA YÖNTEMLERİ

Dr. Bayram KÖSEOĞLU

Ankara 2021

İthaf

Çok kıymetli babam merhum Ali KÖSEOĞLU
ve
Muhterem annem Alime KÖSEOĞLU'na ...

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR -----	11
ÖN SÖZ -----	13

GİRİŞ

KAVRAMSAL ÇERÇEVE -----	17
1. Münâzara -----	17
2. Cedel -----	19
3. Polemik -----	22
4. Tartışma Anlamında Kullanılan Diğer Bazı Kelimeler -----	24
4.1. Muhâcce-Hâcce (المحاجة) -----	24
4.2. Mükâbere (المكابرة) -----	25
4.3. Münâzaa (المنازعة) -----	26
4.4. Mirâ' (المراء) -----	27
4.5. Muâne (المعاندة) -----	28

I. BÖLÜM

SEBEP VE YÖNTEMLERİ İTİBARIYLA TARTIŞMA -----	31
A. TARTIŞMAYA GÖTÜREN SEBEPLER -----	31
1. Genel Sebepler -----	31
1.1. İnsanın Tabiatı -----	31
1.2. Genel Kabullerden Hareket Etme -----	32
2. Vahyin Muhataplarına Özgü Sebepler -----	33
2.1. Dini Sebepler -----	35
2.1.1. Taassup -----	35
2.1.2. Etki-Tepki/İnancı Savunma -----	40
2.2. Sosyo-Kültürel Sebepler -----	41
2.2.1. Cehalet -----	41
2.2.2. Siyasi İktidar Mücadelesi -----	43
2.2.3. Kabilecilik -----	45
2.3. Psikolojik Sebepler -----	47

2.3.1. İnat-----	47
2.3.2. Hevâya Uymak/Nefsani Arzular -----	49
2.3.3. Kibir-----	51
2.3.4. Şüpheler -----	55
2.3.5. Kıskançlık/Haset -----	57
2.4. Ekonomik Sebepler-----	59
B. MUHATAPLARIN YÖNTEMLERİ-----	61
1. Alay Etmek-----	62
2. Hakaret Etmek -----	66
3. Tehdit Etmek -----	67
4. Uzlaşma Teklif Etmek -----	70
5. İş Birliği Yapmak-----	72
6. Psikolojik Baskı Kurmak -----	74
7. Fiziki Baskı ve Şiddet Uygulamak -----	75
8. Toplumsal Boykot ve Ekonomik Ambargo Uygulamak-----	76
9. Provokasyon Yapmak -----	78
10. İftira Atmak -----	80
11. Ölçsüz İsteklerde Bulunmak-----	85
12. Yemin Etmek-----	88

II. BÖLÜM

KUR'ÂN'DA TARTIŞMA KONUSU YAPILAN HUSUSLAR -----	91
A. TEVHİD İNANCI-----	91
B. KUR'ÂN-I KERİM -----	100
1. Kur'ân'ın Kaynağıyla İlgili İtirazlar -----	100
2. Kur'ân'ın Muhtevasıyla İlgili İtirazlar -----	106
C. HZ. PEYGAMBER -----	110
1. Hz. Peygamber'in Şahsiyetiyle İlgili İtirazlar -----	110
2. Hz. Peygamber'in Peygamberliğiyle İlgili İtirazlar -----	116
D. KIYAMET-----	119
E. AHİRET HAYATI-----	123
F. MELEKLER-----	131
G. CİNLER -----	134
H. KADER İNANCI -----	136

III. BÖLÜM

KUR'ÂN'DA MÜCADELE ÖRNEKLERİ -----	139
A. ÖNCEKİ PEYGAMBERLERLE KAVİMLERİ ARASINDAKİ MÜCADELELER -----	140
1. Hz. Nûh ve Kavmi	141
2. Hz. Hûd ve Kavmi	145
3. Hz. Sâlih ve Kavmi	148
4. Hz. İbrahim ve Kavmi	150
5. Hz. Lût ve Kavmi	152
6. Hz. Şuayb ve Kavmi	153
7. Hz. Musa ile Firavun ve İsrailoğulları	155
7.1. Hz. Musa ve Firavun	155
7.2. Hz. Musa ve İsrailoğulları	157
8. İsrailoğulları ve Peygamberleri	159
B. KUR'ÂN'IN NÜZÛLÜ DÖNEMİNDE YAŞANAN MÜCADELELER -	161
1. Yahudiler	161
2. Hristiyanlar	170
3. Münafıklar	175

IV. BÖLÜM

KUR'ÂN-I KERÎM'DE İKNA YÖNTEMLERİ -----	181
A. KUR'ÂN'Î YÖNTEMLER -----	184
1. İkna Etmek	185
2. Doğruyu Ortaya Koymak	188
3. Akıllara Hitap Etmek	190
4. Köşeye Sıkıştırmak	192
5. Sorular Sormak	194
6. Sorulan Sorulara Cevap Vermek	196
7. Verilen Sözleri Hatırlatmak	197
8. Karşılaştırmalar Yapmak	199
9. Benzetmeler Yapmak	201
10. Ortak Noktada Buluşmak	204
11. Tartışmayı Kesmek	206
12. Meydan Okumak	208
13. Korkutmak	210

B. KUR'ÂN'IN YASAKLADIĐI TARTIŞMA-----	213
C. KUR'ÂN'IN TAVSİYE ETTİĞİ TARTIŞMA-----	216
SON SÖZ -----	221
KAYNAKÇA -----	225
DİZİN -----	233

KISALTMALAR

- ATÜİFD. : Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
AÜİFD. : Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
a.s. : Aleyhi's-Selam
a.y. : Aynı yer
b. : Baskı, Bin
bkz : Bakınız
c. : Cilt
DİB. : Diyanet İşleri Başkanlığı
Hz. : Hazreti
mad. : Maddesi
MÜİFD. : Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
OMÜİFD. : Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
ö. : Ölüm Tarihi
r.a. : Radıyallahu Anh
s. : Sayfa
S. : Sayı
s.a.v. : Sallallâhu Aleyhi Vesellem
SÜİFD. : Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
TDV. : Türkiye Diyanet Vakfı
Thk. : Tahkik eden
Tsz. : Tarihsiz
vb. : Ve benzeri
vd. : Ve diğerleri
Yay. : Yayınları

ÖN SÖZ

Yüce Allah'ın insanlarla iletişim kurma yollarından biri, gönderdiği peygamberler vasıtasıyla insanlara emir ve yasaklarını iletme şeklindedir. Ancak insanlar, gönderilen peygamberlerin bildirdikleri esasları her zaman kolaylıkla kabul etmemişler, hatta çoğu zaman bu esasların karşısında yer almışlardır. Toplumlar ne zaman ilahi çizgiden ayrılmışlarsa, Yüce Allah onları tekrar bu çizgiye çekmek için müjdeleyici ve uyarıcı elçilerini göndermiştir. Gönderilen bu elçiler, toplumlarıyla büyük mücadeleler yaşamışlar, onlardan gelen her türlü karşı duruşa, ilahî ikaz ve yönlendirmelerle cevap vermişlerdir. Bütün bu mücadelelerin örneklerini Kur'ân'ın eşsiz üslubundan öğrenmekteyiz.

Peygamberlerin toplumlarıyla olan bu münasebetlerinin mahiyetini, onlarla girdikleri mücadeleleri anlatan bölümlerde, etkili ve canlı bir anlatımla karşımızda bulmaktayız. Kur'ân'ın önemli bir kısmını teşkil eden kıssalar, Kur'ân'dan önceki vahiylerin muhatabı olan toplumların, peygamberlerine karşı verdikleri mücadeleleri, onların karşı duruşlarını, bu itirazcı tutumlarının nedenlerini ve nihayet sonuçlarını bizlere haber vermektedir. Aynı şekilde Kur'ân'ın muhatabı olan toplumun da, bu ilahi hitap karşısındaki tutumlarını yine Kur'ân'da açık bir şekilde görebilmekteyiz.

Kur'ân vahyinin toplumla ilişkisinin nasıl olduğunun ortaya konulmasının, vahyin muhtevasının anlaşılması hususundaki önemi inkar edilemez. Acaba bu ilişkide muhataplar pasif bir alıcı konumunda mı idiler? Yoksa onların ilgi, ihtiyaç, soru ve sorunları vahyin muhtevasına yansımış mıdır? Bu soruların cevaplanması, Kur'ân'da var olan canlı üslubun daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

Vahyin muhatapları olan toplumların özellikle karşı çıktıkları konular nelerdir? Onların itiraz ve muhalefetleri karşısında, Kur'ân ve peygamberler nasıl bir tutum sergilemişlerdir? Muhatapların bu tutumlarına karşılık onları ikna etmek için hangi üslup ve yöntemler benimsenmiştir? Tartışmalarda gözetilen hedefler neler olmalıdır? Hangi tür tartışmalar bizi istenilen hedeflere ulaştırır, hangi tür tartışmalar ise olumlu bir sonuca ulaştırmayacağı için yasaklanmıştır? Bütün bu hususların ortaya konulması yanında, vahyin, muhataplarıyla girdiği ilişkinin mahiyetini ve bu ilişkide hem muhatapların hem de vahyin yöntemlerini tespit etmek, Kur'ân'da yer alan canlı üslubu daha iyi kavramamıza yardımcı olacaktır.

Allah ve peygamberleri ile toplumlar arasında cereyan eden vahiy merkezli ilişkinin sebep, sonuç, yöntem ve muhteva itibarıyla mahiyetini incelediğimiz bu çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, çalışmayla ilgili temel kavramların tespiti, mana itibarıyla aralarındaki ilişkilerin ortaya konulması; sebepleri, sonuçları ve yöntemleri itibarıyla tartışmanın keyfiyeti ele alınmıştır.

İkinci bölümde, Kur'ân'da yer alan bilgiler çerçevesinde, hangi hususların tartışma konusu yapıldığı, bu konuların tartışılmasının sebepleri, muhataplardan gelen itirazlar karşısında, vahyin bu konuları ispat etmede izlediği üslup ile, muhatapları ikna etmek için ortaya konulan delillerin değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu bölüm içerisinde, iman, Kur'ân, peygamberlik, kıyamet, ahiret, melekler, cinler ve kader konuları bu çerçevede incelenmiştir.

Kur'ân vahyi, ilk muhatapları olan müşriklerden pek çok itirazla karşılaştığı gibi, Yahudiler, Hristiyanlar ve münafıklar tarafından da muhalefetle karşılanmıştır. Kur'ân vahyi için geçerli olan bu muhalefet, benzer şekillerde Kur'ân'dan önceki vahiylerin muhatapları tarafından da ortaya konmuştur. Çalışmanın üçüncü bölümünde, vahyin karşısında yer alan muhalif

gruplar ele alınmış, sebepleri, sonuçları ve ortak yönleri itibarıyla bu itirazların yer aldığı diyaloglar değerlendirilmiştir.

Dördüncü bölümde ise, Kur'ân'ın bu itiraz ve mücadeleler karşısındaki tavrının ne olduğu, Kur'ân tarafından yasaklanan ve tavsiye edilen tartışmaların esaslarının neler olduğu, yine Kur'ân'ın, muhaliflerin delillerini çürütmek ve onları ikna etmek için kullandığı yöntemlerin neler olduğu incelenmiştir.

Gayret bizden, tevfik Yüce Allah'tandır.

Dr. Bayram KÖSEOĞLU

Ankara-2021